

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

[KATEDRA ČESKÉ LITERATURY A LITERÁRNÍ VĚDY]

Posudek oponenta disertační práce PhDr. Jakuba Flanderky

“Básnické prostory (v) paměti (u vybraných českých básníků druhé poloviny 20. století)”

předkládané v roce 2017 na Ústavu české literatury a komparatistiky

I. Stručná charakteristika práce

PhDr. Jakub Flanderka ve své disertační práci promýšlí charakteristiku a interpretaci vybraných básnických sbírek v rámci konceptu kulturní paměti. Vybrané básnické osobnosti (Vladimír Holan, Josef Hanzlík, Karel Šiktanc, Ivan Diviš, Emil Juliš), jejich život, dílo, tvůrčí etapy, jejich role v literárním životě i v literární historii jsou čteny a dávány do souvislostí s paměťovými studiemi, jak je v českém prostředí reprezentují zvláště Aleida Assmann, Jan Assmann, Maurice Halbwachs, Renate Lachmann, Astrid Erll.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Předložená disertační práce *Básnické prostory (v) paměti (u vybraných českých básníků druhé poloviny 20. století)* je seriózním pokusem, jak zvláště za pomoci kategorií individuální paměť, kolektivní paměť, komunikativní paměť, kulturní paměť, v souvislosti s pojmy místo, prostor, intertextualita přinést další možný interpretační aspekt do výkladu české poezie druhé poloviny dvacátého století. Synekdochickým principem představuje PhDr. Flanderka básnické osobnosti a texty, aby je umísťoval do kontextu autorské poetiky, dobou a tématem blízké literatury, do souvislostí paměťových studií. Přesvědčivě a celistvě se mu to daří zvláště v kapitolách věnovaných Janu Zahradníčkovi, Ivanu Divišovi a Emilu Julišovi. PhDr. Flanderka prokazuje hlubokou znalost zvolené paměťové linie výzkumu společnosti, kultury a tím i literatury, znalost literárně historické, literárně teoretické literatury, které se k danému historickému období a osobnostem vztahují. Práce představuje ambiciózně pojatý, náročný a vlastně i odvážný pokus, který se částečně, ale úspěšně, zdařil.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Předložená disertační práce má srozumitelně a sebevědomě vymezený cíl bádání, který se daří postupně a systematicky v základních rámcích naplňovat. Flanderka rozděluje práci na jednotlivé kapitoly, které jsou koncipovány tak, že mohou existovat i samostatně. Závěr práce se pokouší vytvořit spoje a pojmenovat znaky, které směřují k možné typologii.

Katedra české literatury a literární vědy

Filozofická fakulta Ostravské univerzity / Reální 5 / 701 03 / Ostrava / Česká republika

e-mail: iva.malkova@osu.cz / telefon: +420 597 091 876

ff.osu.cz / alive.osu.cz

Snaha doktoranda být přesný, vytvořit jasnou osnovu a řád, na něž bude možno nejen v jednotlivých částech práce, ale i v budoucnu při aplikaci paměťových studií v literatuře, v poezii navázat, ústí v dodržování totožné struktury u všech interpretačních kapitol (Úvod - základní biografie, Textová analýza, Kontexty a souvislosti – kontext básnické tvorby; tematický kontext, dobový kontext, Kulturně teoretické a literárněteoretické souvislosti, Závěr), což postupně vede k jistému stereotypu a také k opakování některých zjištění. Nedaří se to překonat v kapitolách věnovaných Vladimíru Holanovi a Josefu Hanzlíkovi. V kapitole věnované právě Josefu Hanzlíkovi je Jakub Flanderka nezvykle těkavý a přesto, že by se mohl mohl opřít o analýzu textu, „pomáhá“ si odbočkami k próze, k filmu a nabourává koncentraci v uvažování i výkladu, zpochybňuje v práci deklarované úsilí svá zjištění přesně pojmenovat, strukturovat a hierarchizovat. Stejně tak v kapitole věnované Karlu Šiktancovi se argumentace a výklad zadržávají, jako by Flanderka ztrácel to, co je pro jeho práci nejzajímavější - objevně a neotřele, na základě znalosti vybraných osobností a děl, ve vazbě na zvolené teorie aplikovat, spojovat, rozvíjet a ve výkladu podnětně představovat určité básnické obrazy, autorské výrazy, zvolené žánry.

Domníváme se, že v souvislosti s Karlem Šiktancem a jeho básnickou skladbou *Heinovské noci*, kde Flanderka vymezuje pozici básnického subjektu a na subjektivitě zakládá další výklad, by bylo možné a snad i přesnější přemýšlet nad perspektivou *lyrického mluvčího* (Flanderkův pojem). Bude ještě fatálnější, když si uvědomíme, že to nemusí být *svědek, který přežil* (s. 83) (ve smyslu toho, kdo byl v Lidicích přítomen a přežil – což je z hlediska situace vymezeného lyrického JÁ ahistorické, ale chápeme, že z hlediska imaginace přípustné) – ale pozice toho, kdo souhrou okolností nebyl tragédií bezprostředně zasažen, (mimočodem Lidice i Hřebeč patřily pod jednu faru), nebyl zahrnut do vyhlazovacího plánu, a tak může a musí podávat svědectví (až nastane ten pravý čas a prostor pro určitý výklad dějinných událostí) prostřednictvím jazyka, písma, obrazu.

U jednoho argumentačního aspektu bychom se chtěli zastavit. Když J. Flanderka promýšlí autobiografické rysy některých básnických výpovědí a zpovědí, provazuje je následně s *jedinečností obsahu vzpomínek*, s kategorií *jinakosti* (srovnej mj. s. 34, 99, 104). Domníváme se (také při vědomí toho, že J. Flanderka vtahuje do práce s pamětí žánrovou kategorií), že tady by bylo přesnější a myšlenkově vrstevnatější, kdyby byla do úvahy vzata i skutečnost, že pro sílu a sugesci lyriky, básnického subjektu je určující JÁ, vnímané pro lyriku bezpříznakově. Proto vztahování této kategorie pouze k autobiografičnosti a k jedinečnosti obsahu vzpomínek celý výklad účelově omezuje.

2. Formální úroveň práce

Práce s prameny, jejich odkazování, práce s poznámkami je systematická a důsledná. Umožňuje jednoznačnou orientaci v textu, sledování citací, parafrází, aplikací dané myšlenky i rozvinutí vlastního názoru a formulaci původního závěru.

Matoucí je v textu uvádění edice studií, jejímiž editory byli Behringová, Brandtová, Kliemsová, Trepte, v češtině a současně citace z tohoto souboru v překladu, aniž by byl

uveden skutečný název pramene v němčině a autor překladu uvedené citace (předpokládáme, že jím je Jakub Flanderka, viz str. 120).

Je nepříjemné, že na této úrovni závěrečné práce musíme upozorňovat na překlepy, chybějící slova, gramatické chyby (viz např. str. 39, 41, 62, 65, 70, 78, 82, 84, 116, 129, 131, 136).

3. Práce s prameny či s materiálem

Práci provází jistota při výběru teoretické literatury a také její hluboká znalost, ať už se jedná o zdroje přeložené do češtiny (J. Flanderka se na překladu mnohých textů, na uvádění osobností zabývajících se touto problematikou a otázek vztahujících se k danému konceptu v České republice podílel), nebo o původní práce psané v němčině nebo angličtině.

Synekdochický přístup (kdy část zastupuje celek, pars pro toto) je možný, u prací s takovým zaměřením pravděpodobně nezbytný, ale pro toho, kdo vykládá, nesmírně náročný, protože předpokládá znalost celku ve všech souvislostech, na všech osách časových i hodnotových, což je na počátku badatelské kariéry obtížné. Při této metodě je vždy otázkou kompromisu vybrat autory, v rámci jejich díla určitou sbírku, v rámci daného souboru jediný text tak, aby byla zachována skutečná celostnost pohledu. Jakub Flanderka k tomu nachází odvahu. Lze přijmout jeho výběr, i když v práci není zcela zřetelně popsána selekce, k níž musel doktorand přistoupit.

Jakub Flanderka volí na úvod každé z kapitol velmi krátkou charakteristiku (ne vždy zcela výstižnou, ale to je dáno přiděleným rozsahem a nejistým žánrem představení, které nemá parametry ani drobného slovníkového hesla). Nacházíme v nich řadu nepřesností a diskutabilních a rozporuplných tvrzení, ale vzhledem k povaze vstupního textu, nepovažujeme za možné, ani za nutné zastavovat se u každé pochybnosti. Stejně tak některé charakteristiky historických souvislostí a základní výklad sbírek zařazených do tematického kontextu jsou svou povahou, strukturou velmi nesourodé a nevyrovnané, přesto na to pouze upozorňujeme, aniž bychom se jednotlivými výhradami v tuto chvíli zabývali. Některé ze zařazených informací by se mohly stát dobrým základem pro další zpřesnění a zvrstvení zvoleného tématu. (K úvaze nabízíme např. promyslet skutečnost, že sbírku *Básně z koncentračního tábora* Josefa Čapka uspořádal po válce Vladimír Holan; problematizovat shrnutí, že *komunikace s těmi nejbližšími* u Čapka, Zahradníčka, Jirouse *představuje jedinou možnost, jak se lze vymanit z uzavřeného prostoru vězení* (viz s. 66), protože to smazává, že se jedná o uměleckou, básnickou, imaginativní a fiktivní komunikaci prostřednictvím básní, že v případě Zahradníčka a Jirouse máme k dispozici i korespondenci; když se Jakub Flanderka opakovaně zabývá způsoby, jak se texty uchovávaly, jak se dostávaly z individuální paměti do paměti kolektivní, z komunikativní paměti do paměti kulturní, pak by snad neměl přehlédnout cestu básní Josefa Čapka ke čtenářům; u Vladimíra Holana se stále zaměřuje na hledání matčina hrobu, ale nerozvíjí skutečnost, byť ji jednou okrajově zmiňuje, ve vazbě na paměť, že nenalezení hrobu celou situaci proměňuje v neexistenci hrobu – místa, skutečnosti pro paměť subjektu rozhodující atd.).

Jakub Flanderka směřuje k pregnantnosti, k vyslovení názoru ve všech možných aspektech, pak ale čtenáře znejistí opakovaná formulace *hledání rozpadajícího se řádu světa* (srovnej

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

s. 42- 46), kdy ani později při výkladu tohoto spojení není zřejmé, zda hledání směřuje k řádu, který se rozpadá, či k řádu rozpadajícího se světa, nebo k bývalému řádu světa, který se nyní rozpadá, či k řádu rozpadu (pokud lze rozpad nějak uspořádat) ...

4. *Vlastní přínos*

Práce přináší původní a iniciačními prvky z konceptu výzkumu paměti oživený výklad některých básnických textů a souborů vznikajících v druhé polovině dvacátého století. Jakub Flanderka přesvědčuje o své poučenosti v oblasti paměťových studií a schopnostmi aplikovat teoretické závěry na konkrétní básnické texty.

IV. Dotazy k obhajobě

Přestože vnímáme, že tato otázka nepovede ke konsensu, ptáme se – co rozhodlo o výběru právě těchto autorů, právě těchto básnických sbírek a konkrétních textů? Otázka směřuje i k zastoupení určitých básníků a sbírek v tematickém kontextu každé z kapitol. Jak široký byl výběr, co rozhodovalo při selekci?

V kapitole věnované Karlu Šiktancovi není v kontextu zmíněna jeho básnická skladba *Adam a Eva*, přestože je v ní paměť tematizována, přestože obsahuje vstupní „Modlitbu k bohyni paměti“, také se autor práce nevrací k výboru ze Šiktancovy tvorby *Paměť*, který svým způsobem uvedl Šiktance do šedesátých let a představil jej nastupující básnické generaci. Je to záměr?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně disertační práci Jakuba Flanderky klasifikuji *prospěl*.

Doc. PaedDr. Iva Malková, Ph.D.

Ostrava 29. května 2017

Katedra české literatury a literární vědy

Filozofická fakulta Ostravské univerzity / Reální 5 / 701 03 / Ostrava / Česká republika

e-mail: iva.malkova@osu.cz / telefon: +420 597 091 876

ff.osu.cz / alive.osu.cz